

KAPADOKYA'DA KİMMERLER

Hacı ÇOBAN*

Özet

“Atlı kavimler zümresinden Türklerin ilk çağlardan itibaren yaşadıkları coğrafyadan göçlerle dünyanın çeşitli bölgelerine yayıldıkları anlaşılmaktadır. Anadolu coğrafyası da Türklerin göçlerle gelip yerleştiği önemli yerlerden biri olmuştur. Eski Çağ ve Orta Çağ'da yapılan ve dünya tarihi içinde önemli bir yeri olan göç hareketleri Türk toplulukları için karakteristik olaylardır. Türk kavimlerinin göç ederek yeni yurtlar edinmelerinin M.Ö. ve M. S. olmak üzere çeşitli zaman aralıklarında yapıldığı anlaşılmaktadır. M.Ö. birinci binyılda göç hareketlerinde bulunan atlı göçebe kavimler zümresi içinde Kimmerler ve İskitler önemli bir yere sahiptir. Atlı göçebelik sayesinde hareketli hayat süren bu kavimlerin yaşantılarındaki ve kültürel kalıntılarındaki benzerlikler sayesinde birbirinden ayrılmaları çok zor olmaktadır. Karadeniz'in kuzeyinden hareketle birbirlerini takip ederek her iki kavim de Anadolu'ya göç etmiştir. Bu kavimler; Doğudan Batıya doğru Anadolu'da yaşayan birçok kavimle mücadeleler yapmışlar, mücadele ettikleri kavimlerin yazılı belgelerinde çeşitli izler ve deliller bırakmışlardır. Urartular, Asurlular, Geç Hitit Şehir devletlerinden en başta Tabal Krallığı olmak üzere Melitene ve Que Krallıkları, Frigler ve Lidyalıların bıraktığı yazılı ve arkeolojik veriler bu deliller içerisinde yer almaktadır. Kendilerine ait yazılı belgeler bırakmamış olmalarına rağmen Arkeolojik kalıntılar yanında ilişkilerde buldukları kavimlerin yazılı tarihlerinde verdikleri çivi yazılı belgelerden çıkarılan sonuçlara göre Kimmerler adı ile bilinen atlı göçebe bozkır kavminin Kapadokya bölgesini de içine alan Orta Anadolu'da teşkilatlı bir yapı oluşturarak hâkimiyet kurduklarını gösteren deliller de tespit edilmiştir. Bu çalışmamızda Kimmerler hakkında komşu kavimlerin verdiği bilgilerden ve bölgede ele geçen arkeolojik kalıntılardan hareketle Kapadokya bölgesindeki Kimmer varlığı hakkında bilgiler verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Anadolu, Kapadokya, Kimmerler, Göç, Atlı Göçebe

THE KIMMERIANS IN CAPADOCIA

Abstract

It is understood that the Turks as nomadic tribes have spreaded to various parts of the world since the early eages (ancient periods). Anatolia is one of these important places to which the Turkish tribes immigrated. The migratory movements which took place during the ancient times and middle ages and have great importance for the world history are characteristic events for the Turkish societies. It has been understood that the Trukish nomadic tribes got new homelands by migrating at different time periods both BC and AD. The Kimmerians and Schtians as nomadic tribal societies who migrated during the first millenium BC have a significant place in the history of tribal societies. It is difficult to distinguish them since they have similarities in terms of their life styles and cultures due to being tribal societies. Both of these tribal societies migrated one after another from the northern part of Black Sea to Anatolia. Starting from the east to the west these tribes did struggle with several tribes in Anatolia and they left various traces and evidence on the written documents of the tribes they had struggled with. The written and archaeological data that was left by the Urartians, the Assyrians, particularly the Kindom of Tabal, the Kingdoms of Melitene, Que, Phrygians Lydians among the Late Hittite Site States take place among these evidence. Despite the fact that they did not leave their own wrieten documents, it was found that the Kimmerians known as nomadic steppe tribes established their hegemony with an orginized structure in Capadocia Region taking place in the Central Anatolia owing to the results deriven from the cuneiform documents obtained from the written history of the tribes they had relations with as well as the archaeological remains. In this study, information about the Kimmerians in the Capadocia Region will be given by making use of information given by its neighbors and the archaeological remains gathered from the region.

Key Words: Anatolia, Capadocia, the Cimmerians, Migration, Nomadic Tribes

* Yrd.Doç.Dr. Hacı ÇOBAN, Bozok Üni. Eğitim Fakültesi,İlköğretim Bölümü, Sosyal bilimler Eğitimi ABD. YOZGAT
e-mail: haci.coban@bozok.edu.tr

Giriş

Anadolu'ya göç eden atlı göçebe Türk kavimlerinden Kimmerler M.Ö.I. binde Anadolu tarihinde önemli iz ve etkiler bırakmışlardır.

Arkeolojik verilerden elde edilen bilgilerin değerlendirilmesinden ilk Türk devletlerinden biri olduğu anlaşılan ve Ural-Altay kökenli bozkır göçebelerinin batı koluna mensup olan Kimmerler, Eski Çağ'daki Türk kültür tarihinin de ilk temsilcileri olarak kabul edilmektedir. M.Ö. II. bin yılın başlarından itibaren M.Ö. VIII. yüzyıla kadar merkezi Kırım olmak üzere Karadeniz'in kuzeyinde yaşamışlardır¹.

Orta Asya'dan Karadeniz'in kuzeyinde Tuna nehri boylarına kadar olan bölgeye göçlerle yayılan İskitler M.Ö. VIII. yüzyılın ortalarında Kimmerleri yerlerinden ayırıp göç etmelerine sebep olmuşlardır².

İskitler Karadeniz'in kuzeyinde Kimmerler'in ülkesine M.Ö. IX. ve M.Ö. VIII. yüz yıllarda geldiklerinde onların tamamını hemen ülkelerinden çıkarmayıp bir bölümü ile birlikte yaşamışlardır. Çünkü M.Ö. IX. yüzyılın ilk yarısına ait arkeolojik malzemeler Kimmer veya İskitler'den hangisine ait olduğu kesin olarak ayırlamayacak kadar birbirine benzemektedir. Bu sebeple de Kimmerlerle İskitler'in hem ırk hem de kültürel bakımdan ayırt edilmeyecek şekilde aynı kavim olduklarını düşünmek gerekmektedir³.

Asya'dan kuzey Karadeniz bölgesindeki topraklara gelen İskitler, Kimmerler'e galip gelerek Azak Denizi'nin batı sahillerindeki kuzey Karadeniz yakasındaki topraklara yerleştiler. Yerli Kimmerlerle yeni gelen İskitler arasında esaslı farklar yoktu. Hem hayvancılık hem de çiftçilikle meşgul olduklarından büyük sürüler için otlak bulmak amacıyla sık sık yer değiştirmeleri gerektiğinden daimi meskenlerde kalıcılıkları kısa oluyordu⁴.

İskitler Doğudan Batıya göçlerinde Karadeniz'in kuzeyine geldiklerinde Hazar Denizi'nden Tuna Nehri'ne kadar uzanan coğrafyada yaşayan Kimmerlerle karşılaşmışlardır⁵.

Kimmerler'in son bakiyeleri İskitlerle mücadelelerinde en son olarak M.Ö. 616 yılı civarında Karadeniz'in kuzeyindeki yurtlarından çıkarılarak çeşitli bölgelere göçe zorlanmışlardır. Göç ve akınlarda buldukları bölgelerden birinin de Anadolu olduğu anlaşılmıştır⁶.

Kimmerler doğudan gelen İskitlerin baskısıyla M.Ö. VIII. yüzyıl ile M.Ö. 500 yıllarını içine alan dönemde güneye ve batıya doğru çekilerek çeşitli ülkelere göç etmek zorunda kalmışlardır. İskit baskısı sonucu Kimmerler'in bir kısmı göç ederken bir kısmı göç etmeyerek İskitler tarafından izole edilmişlerdir. Ancak memleketlerindeki izleri; İskit hâkimiyetindeki kavim adlarında (Taurlar, Toreteler, Dandariler, Psessler, Thateler, Maiotler) ve yer adlarında (Bosphoros Kimmerios, Kimmerikum, Kimmeris, Kimmerike vs.) ve Kimmer adından türediği kabul edilen Kırım adında devam etmiştir. Göç eden Kimmer boyları Doğu Göç grubu ve Batı Göç grubu olmak üzere göç ettikleri yönlere göre gruplara ayrılmışlardır. Kafkaslar'dan Anadolu'ya giren grup Doğu Göç kolunu oluşturmaktadır. Buradaki Kimmerleri takip ederek İskitler de Ön Asya dünyasına gelmişlerdir. Kendilerine yeni yurt arayan bu göçebeler tarafından Anadolu yaylalarının anavatanlarındaki iklim

¹ M.T. Tarhan, "Ön Asya Dünyasında İlk Türkler Kimmerler ve İskitler", *Türkler*, Cilt 1 Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.602; Necati Demir, "Türk Tarihinin Ve Kültürünün Kaynağı Olarak Kaya Üzeri Resimler (Petroglifler) Ve Yazılar, Rock Petroglyphs and Scripts As Source of Turkic History and Culture", *ZfWT, Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, Vol. 1, No.1, 2009, s. 9.

² S. Koca, *Türk Kültürünün Temelleri-1*, Damla Neşriyat, İstanbul 1990, s.31.

³ A.İ. Melyukova, "İskitler ve Sarmatlar", çev. İsenbike Togan, *Erken İç Asya Tarihi*, Derleyen Denis Sinor, İletişim yayınları, 3.baskı, İstanbul 2002, s. 142, 143.

⁴ Zaur Hasanov, *Çar İskitler*, Çev. İlyas Topsakal, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul 2009, s.3.

⁵ İ. Durmuş, *İskitler*, Akçağ Yayınları, 4.Baskı, Ankara 2012, s.43.

⁶ B.N. Grakov, *İskitler*, çev. D.Ahsen Batur, Selenge Yayınları, İstanbul, 2006, s.46.

şartlarına benzeyen iklim özellikleri, yaylak ve otlakların bozkır yaşantısını devam ettirebilecek imkânlar bakımından uygun şartlar oluşturması dolayısıyla cazip bulunmuştur⁷.

Anadolu'ya hem batıdan boğazlar üzerinden hem de doğudan Kafkaslar üzerinden göçlerle gelen Kimmerler başta olmak üzere atlı göçebe kavimler Anadolu'nun kendilerine uygun yaylak kışlak hayatına elverişli coğrafyalarında yerleşerek varlıklarını devam ettirmişlerdir⁸. Varlıklarına dair izlere rastlanılan bölgelerden biri de Orta Anadolu coğrafyasını da içine alan Kapadokya bölgesidir.

Yurtları İskitler tarafından ele geçirilen Kimmerler ilk defa M.Ö. 709 yılında Anadolu'ya gelerek Kapadokya'ya yerleşmişler ve ülkeye büyük zarar vermişlerdir. Kimmerler İç Anadolu'nun siyasi tablosunu baştan aşağı değiştirmişlerdir⁹.

İki yüzyıla yakın bir süre içinde Anadolu'nun çeşitli bölgelerine yayılan Kimmerler Kapadokya bölgesinde bir devlet kurmayı da başarmışlardır¹⁰.

Kapadokya'da Kimmerler

Orta Asya'dan batıya göç eden ve Etil ile Dinyeper Nehirleri arasındaki bozkır sahasına yerleşen Kimmerler, M.Ö. VIII. yüzyıldan sonra Kafkaslar üzerinden Anadolu'ya girdiler ve Orta Anadolu'ya doğru yayıldılar¹¹.

İskitler tarafından yurtlarından sürülen Kimmerler yanlarına yük arabalarını, karılarını ve çocuklarını da almışlardır. Yolculuklarına Ermeniler'in Kimmerler'den sonra Gamirk olarak adlandırdıkları Kapadokya'da son vermişlerdir¹².

Friglerle yaptıkları mücadelelerde yıkıcı etkilerini gösteren Kimmerler'in ana göç koluna mensup olan boylar bu dönemden sonra Kapadokya'ya yerleşerek burada bir devlet kurmuşlar ve bu devletin varlığından dolayı Ermeni kaynaklarında Kapadokya bölgesine Gomer veya Gamirg adı verilmiştir¹³.

Oğuz/Türkmen kolunun ataları olan Sakaların baskısı sonucu Kimmerler Kafkaslar'daki Derbent/Demirkapı ve Daryal geçitlerinden geçerek Kür ve Aras Irmakları boylarına göç ettiler. Bundan 40 yıl sonra devam eden ve bölgeye ulaşan Saka göçleri dolayısıyla yeniden hareketle çoğu Orta Anadolu'ya göç eden Kimmerler buradaki Frig devletini M.Ö. 676 yılında yıkarak Sakarya boylarına kadar olan bölgeye yerleştiler¹⁴.

Kimmerler'in İskitler'in baskısı sonucu Kafkaslar'dan Anadolu'ya girerek buradaki Urartular ve Asurlularla karşılaştıkları ve mücadelelerde buldukları, oradan da daha Batıya doğru Anadolu içlerine hareket ettikleri ve Orta ve Batı Anadolu'ya kadar gelip buralarda etkili oldukları anlaşılmaktadır¹⁵.

İskitler tarafından sıkıştırılan göçebe Kimmerler M.Ö. VIII. yüzyılın sonlarında kalabalık gruplar halinde güney Kafkasya'da Urartularla savaşarak Ön Asya'ya girmişlerdir. Burada iki gruba

⁷ M.Taner Tarhan, "Eski Çağda Kimmerler Problemi", *VIII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri* (11-15 ekim 1976 Ank), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1979, s. 364, 365.

⁸ Hacı Çoban, *Anadolu'da Kimmer-İskitler ve Orta Anadolu'daki İzleri*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman İlhami Durmuş, Afyonkarahisar 2013, s.3

⁹ Mehmet Mandaloğlu, *Doğu-Batı Kültürel Etkileşiminde Orta Asya'dan Göçler (M.S.VI.yüzyıla Kadar)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman İlhami Durmuş, Ankara 2011, S.155.

¹⁰ Tellioglu, s.21.

¹¹ S. Koca, "Türklerin Göçleri ve Yayılmaları", *Türkler*, C.I, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 657.

¹² E.D. Phillips, "The Scythian Domination in Western Asia: Its Record in History, Scripture and Archaeology", *World Archaeology*, Vol. 4, No. 2, Nomads (Oct., 1972), pp. 129-138, Published by: Taylor & Francis, Ltd. Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/123971>, s.136.

¹³ San, s.65, M.Taner Tarhan "Eski Anadolu Tarihinde Kimmerler", *I.Araştırma Sonuçları Toplantısı Bildirileri*, (İstanbul 23-24 Mayıs 1983) Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara 1984, s.114, "Eski çağ'da Kimmerler Problemi", *VIII. Türk Tarih Kongresi*, Cilt. I, Ekim 1976, Ankara 1976, s.366.

¹⁴ Fahrettin Kırzioğlu, "Gomer/Kimmerler'den Beri (M.Ö.680) Kayseri ve Çevresinde, Oğuz/Türkmen Kolundan Olmayan: Kıpçak, Bulgar, Khazar, Kamak, Kuman, Saper/Suvar Türklerinden Kalma Coğrafya Adları", *II.Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri* (16-17 Nisan 1998), Erciyes Üni., Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi Yayınları, Kayseri 1998, s.308,309.

¹⁵ İ.Durmuş, *İskitler (Sakalar)*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1993, s. 64.

ayrılan Kimmerler'in bir bölümü kuzey batıya yönelip Anadolu içlerine Kapadokya'ya doğru gitmişler, diğer bölüm ise güney'e yönelerek Manna ülkesine Medya'nın kuzey batısına gitmişlerdir¹⁶.

İskitler'in sıkıştırması sonucu bugünkü Gürcistan'dan Doğu Anadolu'ya, oradan da İç Anadolu'ya gelen Kimmerler M.Ö.695 civarında Frig devletini yıkarak bölgede bozkır göçebe geleneklerini devam ettiren bir devlet kurmuşlardır¹⁷.

Anadolu'ya giren Kimmerler'in iki gruba ayrıldıkları birinin Asurlularla mücadeleden sonra batıya yönelerek Frig ülkesini istila ettiği diğer bölümünün de kuzeye yönelerek Kafkaslar üzerinden hareketle Kapadokya bölgesine ve oradan da Sinop'a çıktıkları anlaşılmaktadır¹⁸.

Güney Rusya'dan hareketle Kafkaslar üzerinden gelerek M.Ö. 714 yılında Urartular'a saldıran savaşçı Kimmerler buradan Karadeniz'in güney kıyısı boyunca Sinop'a ulaşıp burada üs oluşturmuşlar ve güneye yönelerek iç kesimlerde Tabal ülkesine kadar gitmişlerdir¹⁹.

Kimmerler'in hem doğudan hem de batıdan göçlerle Anadolu'ya girdikleri anlaşılmaktadır. Kimmerler bütün ağırlıkları, eş ve çocukları, hayvan sürüleri ile birlikte göç ettiklerinden dolayı yeni yurt aramak ve hayatîyetlerini devam ettirebilmek için alışık oldukları bozkır yaşantısına uygun geniş otlak ve yaylaklara sahip olmalı idiler, bu amaçla bozkır hayatına uygun olan Anadolu'yu doğudan batıya kat ederek hem Anadolu'nun hem de Ön Asya'nın siyasi dengesinin değişim ve gelişiminde etkili olmuşlardır²⁰.

Toplumlar yaşama tarzlarına uygun coğrafi bölgeleri tercih ederler, Anadolu Bozkır kültür değerlerine sahip topluluklar için cezbedici olmuş ve uyum sağlamalarını da kolaylaştırmıştır. Kimmerler ve onları takip eden İskitler'in, Anadolu ve yakın çevresine göç etmeyi tercih etme nedenlerinin başında coğrafi nedenler gelmiştir²¹.

Doğu Anadolu'daki Urartular Devleti, M.Ö. VIII. yüzyılın ortalarında Kafkas geçitlerinden gelerek gittikçe de büyüyen Kimmer tehlikesi ile karşı karşıya kalmışlardır. Urartulu-Kimmer mücadeleleri sonunda istilacı Kimmerler'in yolu İç Anadolu'ya döndürülmüş ve Urartular devleti de çökmekten en azından M.Ö. VII. yüzyılın başlarında, İskit akınları başlayana kadar kurtulmuştur²².

Ata binmekte usta olan Avrasya bozkır göçebeleri Kafkaslar'ın güneyinde ortaya çıkarak oradan Asur topraklarına girdiler ve M. Ö.714 yılında Urartular'ın kralı I. Rusa'yı yenip tahtından indirdiler ve buradan batıya Anadolu içlerine yöneldiler çünkü Anadolu'da Kimmerler'in alıştıkları bozkır yaşantılarına uygun geniş otlaklar vardı. Bu sebeple de onlar Anadolu'ya yerleşerek uzun bir süre etkili olmuşlardır²³.

Kafkas Dağları'nı aşip Anadolu'ya geçen Kimmerler için Urartular'ın toprakları bir geçiş bölgesi durumundaydı. Urartular kralı II. Arğişti aldığı yenilgiler üzerine ülkesinin topraklarını ve krallığını korumak amacıyla Kimmerler'in kendi ülkesinden geçerek batıya doğru ilerlemelerine izin vermiştir²⁴.

Asur kralı II. Sargon ile Frig kralı Midas (Mita) M.Ö.709 yılında Kimmer tehlikesi yüzünden yakınlaşmaya başlamışlardır. Bu yakınlaşma ve işbirliğine rağmen M.Ö. 705 yılında II. Sargon

¹⁶ Çoban, s.59 Geniş bilgi için bkz. "M.Ö.II.binliğin sonu I.binliğin Başlangıcında Azerbaycan Arazisinde Ahalinin Terkibi", VII Fasil. *Azerbaycan Tarihi*. Mesul redaktor: Iqrar Aliyev, I cild, Azerbaycan Milli İlimler Akademiyası Tarih Enstitüsü Yayını, Bakü 2007, s.180

¹⁷ İbrahim Tellioglu, "Doğu Karadeniz Bölgesinin Türk Yurdu Haline Gelmesi Hakkında Bir Değerlendirme", *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, Volüm:2, Spring 2007, s.655.

¹⁸ Özdemir Koçak, *Eski Çağ Tarihinde Sinop Başlangıçtan M.Ö.395 yılına Kadar*, İst. Üni., Sos. Bil. Enst. Eski Çağ Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Mehmet Özsait, İstanbul 1993, s.35,36.

¹⁹ J.G.Macqueen, *Hittitler ve Hittit Çağında Anadolu*, çev. Esra Davutoğlu, Arkadaş Yayınları, 2.baskı, Ankara 2009, s.173.

²⁰ M.Taner Tarhan, *Eski Çağ'da Kimmerler Problemi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İ.Ü.Ed.Fak. Eski Çağ Tarihi Kürsüsü, İstanbul 1972, s.81.

²¹ Özdemir Koçak-H.Şahin, "Eski çağ Tarihi Araştırmalarında Jeopolitiğin Önemi", *Anadolu Araştırmaları* Sa.16,İstanbul 2002, s.348,349. <http://www.iudergi.com/tr/index.php/anadolu/article/viewFile/1276/1274>.

²² K.Tansuğ, "Kimmerlerin Anadolu'ya Girişleri ve M.Ö. VII. yüzyılda Asur Devletinin Anadolu ile Münasebetleri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* Cilt: 7, Sa: 4, Ankara 1949, s.536.

²³ Colin McEvedy, *İlk Çağ Tarih Atlası*, Çev. Aysen Anadol, 3.basım, Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2010, s.48.

²⁴ A. Çilingiroğlu, *Urartu Tarihi*, Ege Üni. Edebiyat Fakültesi Yayınları, Bornova-İzmir 1994, s. 99.

Kimmerler tarafından Tabal memleketinde öldürülmüştür. Bu gelişme Tabal, Milid, Que ve Hilakku için Asur'a karşı bir isyan fırsatı oluşturmuştur. Bu isyanlar ile birlikte Asur kontrolü ve otoritesinin de bölgede sonu gelmiştir. II. Sargon'un oğlu Sanherib ise bu bölgeye birkaç seferden başka bir faaliyette bulunamamıştır. Bu dönem oldukça problemlidir ve isyanlı bir dönemdir. Bundan sonra gelen Assarhaddon döneminde ise Hilakku ve Tabal bağımsızdır, Milid ise Mugallu idaresindedir. Kimmerler'in varlığı bu devletler için hem bir fırsat hem de tehlike arz etmiştir²⁵.

Asur kralı Sargon son seferini kuzeybatıya yaptı. M.Ö.706 yılında da Tabal'a yürüdü ve Espai adlı liderleri öncülüğündeki Kimmerli düşmanlarıyla M.Ö.705 yılında karşılaştı. Kendisi savaşta ölmesine rağmen savaşın sonucu onun seferinin haklılığını ortaya koymuştur. Sennacherib'in hükümdarlığı zamanında Kimmerler'in ciddi bir baskısı olmamıştır²⁶.

Asur kralı II. Sargon ile Muşki kralı Mita arasındaki antlaşma da Kimmerler'i durdurmaya yetmez. Asur Devleti ile müttefiklerinden oluşan ordunun Kimmerler'e yenilgisi ve Asur kralı II. Sargon'un hayatını kaybetmesi gerçekleştikten sonra Kimmerler'in batıya ilerledikleri Friglerle mücadele ettikleri bilinmektedir²⁷.

Kimmerler batıya doğru hareketle Orta Anadolu'ya girdiler. Anadolu'da Kummu, Melid, Tabal, doğuda Şupria (bugünkü Diyarbakır çevresi) ve batıda Hubuşna (Konya Ereğli)'ya kadar yayıldılar. Asurlular kralları II. Sargon ile bunları engellemek istedi ise de başarılı olamadılar. Kimmerler de M.Ö. VII. yüzyılın ilk yıllarında Kızılırmak'a kadar yayıldılar²⁸.

Asur kralı Asarhaddon ülkesinin kuzey sınırlarını tehdit eden İskit kralı İşpakay'ın M.Ö. 678 yılındaki saldırısını ve yine kuzey sınırındaki Kimmerler'in saldırılarını püskürttüğünden sonra İskit kralı Bartatua'ya kızını vererek akrabalık ve ittifak kurmuştur. Bunun sonucunda da İskit kralı Partatua Kilikya ve Kapadokya'yı tehdit ederek Asur İmparatorluğu'nun buralardaki ticaretini engelleyen Kimmerler'i etkisiz hale getirmiştir²⁹.

Asarhaddon dönemi, M.Ö. 671'de Mısır'ın ele geçirilmesi ile Asur Devleti'nin en geniş alana ulaştığı devir olmasına rağmen M.Ö.665'te kuzeyden gelen Kimmer tehlikesi yüzünden bu genişleme sürdürülememiş, Diyarbakır'dan Ereğli'ye kadar uzanan topraklar da Kimmerler'in eline geçmiştir. Asarhaddon içine düştüğü durumdan kurtulmak için İskit Kralı Bartatua'ya kızını vererek onlarla anlaşmış ve İskit akınlarının yönünü Kimmerler'in üzerine çevirerek iki atlı göçebe kavmin birbirleriyle savaşmasını sağlamıştır³⁰.

Asur Kimmer ilişkilerinde Frigleri yenen Kimmerler'in daha sonra Orta Anadolu'dan güney'e Kilikya'ya yöneldikleri ve Asur sınırlarına saldırıya başladıkları ve Asurlular'ın da Kimmerler üzerine sefere çıkarak Hubuşna (Konya Ereğlisi) yakınlarında Kimmerler'i yenilgiye uğrattıkları anlaşılmaktadır³¹.

Asur kralı Asarhaddon Kimmer kralı Teuşpa'yı Hubuşna'da yenilgiye uğrattıktan sonra Tabal ve Hubuşna üzerine baskısını artırmış ve Asur'un kuzeybatı sınırının güvenliğini sağlayabilmiştir³².

Asur kralı Asarhaddon "Ülkesi çok uzakta olan barbar (Umman-Manda) Kimmerli Teuşpayı bütün ordusuyla birlikte Hubuşna ülkesinde kılıçtan geçirdim"³³. Şeklinde ifadesiyle galibiyetini anlatmıştır.

²⁵ Selim Pullu, *Tabal Bölgesi Tarihi (M.Ö. I. Binyılın İlk Yarısında Tabal Krallığının Siyasal ve Ekonomik Tarihi)* İstanbul Üni. Sos. Bil. Enst. Tarih Bilim Dalı, Eski Çağ Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman, Oktay Belli, İstanbul 2006, s.52.

²⁶ J.B.Bury(Edited By), "The Assyrian Empire", *The Cambridge Ancient History*, Volume III, Cambridge At The University Press, 1970, s.59.

²⁷ Çoban, s.82

²⁸ Veli Sevin, "Frigler", *Anadolu Uygarlıkları 2, Görsel Anadolu Tarihi Ansiklopedisi*, Görsel Yayınları, İstanbul 1982, s.256.

²⁹ Ali Cengiz Üstüner, "Bozkır Göçebeleri Kimmerler ve İskitler", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 135, Ankara, Aralık 2001, s.198.

³⁰ Çoban, s.81

³¹ E.Sever, *Asur Tarihi*, 3.baskı, Kaynak Yayınları, İstanbul 2008, s.114.

³² Çilingiroğlu, s.104.

³³ Luckenbill, ARAB, s.212.

Asurlularla Kimmerler'in mücadelesi Orta Anadolu'da Hubuşna yöresinde yaklaşık olarak M.Ö. 677 civarında Asarhaddon ile Kimmerli Teuşpa arasında meydana gelmiş ve Kimmer akıncıları yenilgiye uğratılmıştır³⁴. Ancak mücadeleden vazgeçmeyen Kimmerler'in Asur kralı Asarhaddon tarafından batıya sürüldükleri anlaşılmaktadır³⁵.

Kimmerler kralları Teuşpa zamanında Asur ve onun kontrolündeki Que Devleti'ne karşı Tabal kralı İşagallu ile ittifak yapmış ancak Asur kralı Asarhaddon onlar üzerine sefer yaparak Kimmer kralını da öldürmüştür. Bu bilgiler bize Kimmerler'in bölgede bir kral önderliğinde teşkilatlandığı ve diğer komşu devletlerle ittifak antlaşmaları yaptığı, bunun da ancak teşkilatlı bir devlet örgütlenmesi ile olabileceği dolayısıyla da, Kimmerler'in Kapadokya bölgesine yerleşerek bozkır göçebe geleneklerini devam ettiren bir devlet kurdukları tezinin doğruluğunu göstermektedir³⁶.

Batıya sürülen Kimmerler Tabal krallığı ve diğer çevre krallıklar için tehdit unsuru olmuşlardır. Bir süreliğine Kimmerler'den kendilerini korumak isteyen bu krallıklar daha sonra Kimmerlerle birleşerek Asur'a karşı işbirliği yapmışlardır.

Assurbanipal'in çağdaşı olan Tabal Kralı Mugallu'nun idaresi altında Tabal, Kimmer tehdidi nedeniyle Lidya ve Hilakku ile birlikte Asur himayesi altında kalmıştır. Bu politika Mugallu'nun oğlu I. Ussi döneminde de devam etmiş, ancak bundan sonra vergi ödemesi durdurulmuş ve Kimmerlerle bir antlaşmaya varılmıştır. Bu antlaşmanın yapılmasına Lidyalılar da olduğu gibi Asur himayesi altında kalmanın gereksizliği de etki etmiş olmalıdır³⁷.

Assurbanipal zamanında da Anadolu'daki kavimlerden Hilakku ve Tabal, Kimmer Asur mücadelelerinde bazen Asur ile bazen de Kimmerler ile işbirliği yapmışlardır. Assurbanipal başa geçtikten sonra Kimmerler'e karşı savunma tedbirleri almış kurulduğu tasavvur olunan ve muhakkak ki Asur'un da dâhil olduğu, Melid krallığı ile birleşen Tabal krallığı, Hilakku ve Lidya'dan oluşan Anadolu kavimleri ile işbirliği yapmıştır. Ancak Kimmerler'e saldırıdan hemen önce Kimmerlerin kralı Tugdamme, Milid ve Tabal krallıklarını Asur'lu müttefiklerinden ayırıp, kendine bağlamış ve bu ittifakın dağılmasına vesile olmuştur³⁸.

Kimmerler'in kralları Tugdamme, Milid-Tabal kralı Mugallu'nun yerine geçen oğlunu Asurlu müttefikinden ayırıp, kendine bağlamış ve Tabal'a yerleşmiştir. Çünkü Kimmerler'in Tabal'dan kovulduğu hakkında hiç bir kayıt mevcut değildir. Milid Tabal-Que memleketleri Kimmerler'in Asur sınırlarından sızmalarına karşı bir set vazifesi görmüşlerdir³⁹.

Assurbanipal zamanında Kimmerler Batı Anadolu'ya kadar ilerlemiş Frigler'i yıldıktan sonra Batıda Lidya krallığını tehdit ederken Asur'a bağlı beyliklerden Kapadokya'daki Tabal Krallığını ve Çukurova'daki Kilikya beyliklerini de tehdit etmeye başlamıştır. Kilikya'ya inmek isteyen Kimmerler Asur ordusu tarafından bozguna uğratılmışlardır⁴⁰.

Kimmerler'in Tabal'da hâkimiyetleri ve Tabal yakınlarındaki Hilakku'ya hâkim olmaları bölgede Asur'a karşı sık sık isyanların çıkmasına sebep olmuştur. M.Ö.637-626 yılları arasında Kimmerler Asur'un Kilikya'daki varlığı için büyük tehdit oluşturmuştur. Tabal-Kimmer birleşik orduları Kilikyaya girmiş ancak Asurlular tarafından burada yenilgiye uğratılmışlardır. Kralları Dugdamme yönetimindeki Kimmerlerin yenilgiye uğratılması ve Dugdamme'nin ölmesi Asurluları bir süreliğine rahatlatabilmiştir⁴¹.

³⁴ H.Çoban, s.82

³⁵ Ali Cengiz Üstüner, "Asur Devleti ve Uygarlığı", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S:134, Ekim 2001, s.133.

³⁶ Çoban,s.128,129

³⁷ Pullu, s.53.

³⁸ Çoban, s.83

³⁹ Tansuğ, s.538,ve 537 de Dip not 8.

⁴⁰ Sever, s.118, ve 121.

⁴¹ Mehmet Kurt, "Asur Anadolu İlişkilerinde Kilikya Bölgesi", *Belleten*, C:LXX, S:257, Nisan 2006, Türk Tarih kurumu Yayınları, Ankara, 2006, s.19,20.

Frigler en parlak dönemini yaşadıkları Midas zamanında siyasi ve kültürel etki alanını Orta Anadolu'da Konya ve Niğde civarına kadar yaydıkları zaman Kimmerliler tehlikesi ile karşı karşıya kalmışlardır⁴².

Kimmerler Anadolu'ya girdikten sonra kısa bir süre içinde Orta Anadolu'ya kadar yayılmışlardır. M.Ö.676 yılında Frig egemenliğindeki toprakları istila ederek başkentleri Gordion'u da ele geçirmişlerdir. Herhangi bir yazılı belge olmadığı sadece Gordion'daki kazılarda kentin acımasızca tahribinden, Kimmer göç ve istilasının şiddetinin anlaşıldığı kabul edilmektedir. Kimmer akınları sırasında şehri terk eden Gordion halkı daha sonra tekrar şehre dönebilmişse de M.Ö. VII. yüzyılın ilk çeyreğinde Kimmer akınları Frig devletinin çökmesine vesile olmuştur⁴³.

Kimmer boyları Orta Anadolu'da Kapadokya bölgesinde yerleşerek göçebe geleneklerini devam ettiren bir devlet teşkilatlanması meydana getirmişler ve Lidya Devleti ile de komşu olmuşlardır. Kimmerler'in bundan sonra sık sık Lidya topraklarına akınlarda buldukları, Lidya kralı Giges'in Kimmerlere karşı Asur Devleti'nden yardım istediği ve Asur kaynaklarına göre de yardım sayesinde M.Ö. 657 yılları civarında Kimmerler'i durdurmayı başardığı, bazen de tek başına Kimmerler'i durdurmaya çalıştığı anlaşılan Giges, Kimmerler'in M.Ö.652 yılında Sard üzerine yaptıkları ikinci seferde yenilerek hem hayatını kaybetmiş, hem de başkent Sard Kimmerler'in eline geçerek yağmalanmıştır⁴⁴.

Kimmerler, Frigler'in başkenti Gordion'u yakıp yıktıktan sonra Giges yönetimindeki Lidyalılarla savaşılmaya başladılar. Özellikle M.Ö. VII. yüzyılın tamamında Lidya Devleti'nin dış siyasetine Kimmerler yön vermiştir. Bu dönemde Giges, Ardys ve Sadyattes'ten sonra dördüncü Lidya kralı Alyattes ancak Kimmerler'in tehlikesine son vererek sınırlarını doğuda Kızılırmak'a kadar genişletebilmiştir⁴⁵.

Lidya krallarından Alyattes M.Ö. VI. yüzyıl başlarında Bityna üzerine çıktığı sefer sırasında Antandros şehri çevresine yerleşmiş olan Kimmerlerle de mücadele ederek, onları Kızılırmak nehrinin doğusuna Kapadokya bölgesine göndererek Batı Anadolu'yu Kimmerler'den temizlemeyi başarabilmiştir⁴⁶.

Lidya Devleti'nin Alyattes zamanında, Orta Anadolu'ya kadar yayıldığı ve Anadolu'yu Kimmerler'in elinden kurtardığı kabul edilmektedir ki bu aynı zamanda Lidyalılarla Medler'in sınır komşusu olmasına ve karşı karşıya gelmelerine de sebep olmuştur⁴⁷. Burada bahsi geçen Orta Anadolu'nun Kimmerler'den kurtarılması meselesinden Orta Anadolu hâkimiyetinin Kimmerler'de olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

Orta Anadolu'nun batısı ile İç batı Anadolu'da Orta Demir Çağı Frig Krallığı'nın politik egemenliği ile karakterize olurken, özellikle Kızılırmak (Halys) Kavsi içinde birtakım siyasal organizasyonların yaşanmış olduğu anlaşılmaktadır. Batı kaynaklarında Orta Anadolu bölgesinin, Kızılırmak (Halys)'in batısındaki kesimi Frigya, doğusu ise Kapadokya olarak bilinirken, Asur kaynaklarında orta kesimi Tabal, Halys/Kızılırmak'ın kuzeyindeki bölümü Kaşku, Güneybatı kesimi Tuvana/Tukhana ve Doğu ucu ise Melid adıyla anılmaktaydı. Bu farklı isimlendirmelere göre Kozmopolit bir nüfus yapısına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu karışık siyasi yapıdaki Anadolu'ya M.Ö. VIII. yüzyılın sonları ile M.Ö. VII. yüzyılın başlarında Avrasyalı Savaşçı-Atlı Göçebeler girmişler ve Orta Demir Çağı'nın sonlanmasına doğru en önemli aşamayı başlatmışlardır⁴⁸.

Orta Anadolu'da atlı göçebe kavimlerden Kimmerler ve İskitler'in de etkili oldukları kabul edilen Demir Çağı M.Ö.1200'den kısa bir süre sonra Hititlerin yıkılmasından sonra başlar ve Pers hâkimiyetinin sonu olan M.Ö. 330 yılına kadar devam eder. Yaklaşık 900 yıllık bu dönem için tarihi kaynaklar Orta Anadolu'nun tarihini tek başına detaylı açıklamaya yetmemekte ve kazı sonuçlarından

⁴² Çoban, s.85

⁴³ İ.Durmuş, "Anadolu'da Kimmerler ve İskitler", *Belleten*, C.LXI, Sa.231, T.T.K. Basımevi, Ankara 1997, s.277, 278.

⁴⁴ M.T. Tarhan, "Eski Anadolu Tarihinde Kimmerler", *İ Araştırma Sonuçları Toplantısı Bildirileri*, (İstanbul 23-24 Mayıs 1983), Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara 1984, s.114.

⁴⁵ E.Schwertheim, *Antik Çağda Anadolu*, Çev. Nuran Batu, Kitap Yayınevi, 1.basım, İstanbul 2009, s.27.

⁴⁶ İ.Durmuş, "Anadolu'da Kimmerler ve İskitler", *Belleten*, C.LXI, Sa.231, T.T.K.Basımevi, Ankara 1997, s.278.

⁴⁷ Nicholas Cahill, "Lydia Altın Mucize", *Arkeo Atlas*, Editör, Necmi Karul, 2012/01, İstanbul 2012, s.102.

⁴⁸ Şevket Dönmez, "Demir Çağı'nı Anlamak, Anlatmak", *Türk Eski Çağ Bilimleri Enstitüsü Haberler*, Sa:30, Mayıs 2010, s.16.

yararlanmamızı zorunlu hale getirmektedir. Ancak kazılar bile çoğu yerde kesin tarihler vermemiş çok az yerde kesin tarihlere ulaşılabilmektedir. Orta Anadolu'da Demir Çağı'nda sınıflara ayrılmış toplum yapısını gösteren delillere de rastlanmamıştır. Genelde daha önceden bilinen yerleşmelerin üzerine daha küçük yerleşmeler tarımı temel geçim kaynağı yaptığı kabul edilen hayvancılık ve az da olsa maden işleyen köylerin varlığı tespit edilebilmektedir. Orta ve Geç Demir Çağları'nda ise beylikler veya küçük krallıklar diyebileceğimiz küçük siyasi oluşumların varlığı anlaşılmaktadır. Orta Anadolu'da yapılan arkeolojik kazılar Kimmerler ve İskitlerin varlığını gösterecek buluntular vermiştir. Ayrıca Erken Demir Çağı'nda pek rastlanmayan Tümülüs tipi mezarlara ölü gömme geleneği Orta ve Geç Demir Çağı'nda adeta Orta Anadolu için karakteristik gömü özelliği olarak düşünülecek kadar çok tespit edilmiştir⁴⁹.

Kimmerler'in saldırıları sonucunda talan edilen orta Anadolu'nun egemenliği M.Ö. VII.yüzyılın ikinci dörtlüğünde Frigyalılar'dan Lidyalılar'a geçmiştir⁵⁰. Lidyalıların siyasi güç olarak etkin olması Kimmerlerle uzun mücadelelerden sonra onları yenip Anadolu'dan uzaklaştırmasıyla mümkün olabilmektedir⁵¹.

Anadolu'da Avrasyalı atlı göçebe Kimmer ve İskitler'e ait bir şehir kültürü ve kalıntısı aramak ve beklemek anlamsızdır. Kimmerler bir bozkır kavmi oldukları için Bozkır Atlı Göçebe kültürü dolayısıyla geçici iskân yerlerini belirleyen buluntular ve münferit objeler bırakmış olabilirler⁵². Bu görüş şimdiye kadar yapılan arkeolojik kazıların da gösterdiği deliller göz önüne alınarak doğru kabul edilmelidir.

Kimmerler M.Ö.630 dolaylarında Çukurova'ya akınlarda bulunurlar ancak Kilikya kralı Syennesis tarafından dağıtılarak mağlup edilirler ve liderleri Dugdamma öldürülür. Orta Anadolu'daki Kimmer egemenliğinin ve gücünün sonuna gelmesinde bu yenilgi önemli rol oynamıştır. Bu olaylardan sonra Lidya kralı Alyattes Kimmerler'i mağlup ederek, doğuya doğru, Kızılırmak nehrinin ötesine sürmüştür. Lidyalılarla Medler arasında M.Ö.585'te yapılan antlaşmayla Anadolu Kızılırmak nehri sınır kabul edilerek paylaşılmıştır. Bu iki güç arasında kalan Kimmer boyları da Anadolu'daki etkinliklerini yitirerek tarih sahnesinden çekilmişlerdir⁵³.

Kapadokya sınırları içinde yer alan Şehirlerden Nevşehir, Kayseri ve Niğde illerindeki buluntular da Kimmerler'in varlığı hakkında bilgiler vermektedir.

Nevşehir ilinde Acıgöl ilçesi Ağılı köyünün 3 km kuzey doğusunda bulunan Topada Yazılı Kaya Anıtında Geç Hitit Şehir Devletleri zamanında kullanılan Hiyeroglif yazısının Topada ve çevresini de içine alan Tabal krallığının İskit ve Kimmerler arasına karışarak tarih sahnesinden silinmesiyle birlikte unutulması burada atlı göçebe kavimlerin etkisini göstermesi bakımından dikkate alınmalıdır. Nevşehir ili Sarılar beldesinde bulunan Zank Höyük ve Nevşehir İli, Gülşehir İlçesindeki Ovaören Höyüklerinde çıkan ok uçları kesin sonuçlar vermemekle birlikte İskit-Kimmer atlı kavimlerini hatırlatması bakımından dikkate alınabilir arkeolojik eserler olarak kayda alınmalıdır⁵⁴.

Kayseri şehrinde Kimmer adını çağrıştıran Ermeni yerleşimi olduğu belirtilen ve hala bağlarıyla meşhur Germir adlı bir bölge mevcuttur. Bugün işlerliği devam ettirilen eski Maraş yolundan Kayseri'ye girişte sağ taraf Mimarsinan sol tarafta kalan yerde ise Germir köyü mevcuttur. Yine bu günkü Bünyan ilçesinin Konaklar köyünün eski adı da Gergeme olarak geçmektedir. Kayseri Develi ilçesinin 3km kuzeyinde yer alan Roma ve Bizans dönemi harabeleri olarak bilinen Gereme harabeleri önemli yerleşim yerleri arasındadır. Germir, Germür, Gergeme, Gereme isimleri tarihi kaynaklarda Kimmerler için kullanılan isimlere benzerliği ile dikkati çekmektedir. Ayrıca Kimmerler'in etkin olduğu demir çağında Kayseri ve çevresinde Tümülüs tipi mezarların çokça tespit

⁴⁹ Hermann Genz, "Kızılırmak Bölgesinde Demir Çağı-The Iron Age in the KızılırmakRegion", *Friglerin Gizemli Uygarlığı-The Mysterious Civilization of the Phrygians*, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2007, s.127, 128, 132,136, 137.

⁵⁰ E. Akurgal, *Anadolu Kültür Tarihi*, Tübitak Yayınları,17.basım, Ankara 2005, s.283.

⁵¹ B. İplikçioğlu, *Eskiçağ Tarihinin Anahatları*, 2.baskı, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul 1994, s.79.

⁵² Tarhan, s.123.

⁵³ Taner Tarhan, "Ön Asya Dünyasında İlk Türkler Kimmerler ve İskitler" *Genel Türk Tarihi Ans.*, C.I., s. 529.

⁵⁴ Çoban, s.174,175

edilmesi dikkate değer bir durumdur. Ayrıca Kayseri'ye 50km uzaklıkta Sultan hanı Höyüğü'nde Anadolu'ya doğudan gelen bozkır kavimlerinin getirdiği ileri sürülen ok ucu ele geçirilmiştir⁵⁵.

Yine Kapadokya içinde yer alan Niğde ili Göllü Dağ'da yapılan kazılarda birbirine çok benzeyen altı adet mızrak ucunun bulunması ve kazılarda tespit edilen yangın tabakalarının Kimmerlerin rolü ile meydana geldiğinin düşünülmesine vesile olmuştur⁵⁶.

Niğde Çamardı ilçesi Göltepe Demir Çağı tabanı olarak tanımlanabilecek bir yerde, demirden yapılmış mızrak ucu, balta, bir tane iğne ve ufak bir ocak yeri ile boyalı Demir Çağı çanak çömlekleri bulunmuştur. Niğde Kınık höyük kazılarında ele geçirilen seramik parçaları üzerinde büyük incelikle işlenmiş hayvan görüntülerinin varlığı dikkat çekmektedir⁵⁷. Bu görüntüler atlı göçebe bozkır kavimlerine ait İskit Hayvan Üslubu denen sanat özelliklerini hatırlatması bakımından dikkate değerdir⁵⁸.

Sonuç

Avrasyalı atlı göçebe Türk kavimlerinin M.Ö. birinci bin yılı içinde Karadeniz'in kuzeyinden başlayan göç hareketleri sonucu Anadolu'ya da gelip yerleştikleri, bölgede siyasi olarak varlıkları bilinen kavimlerin hem yazılı belgelerinden hem de arkeolojik kalıntılarında anlaşılmaktadır. Konumuz gereğince araştırdığımız Atlı göçebe Türk kavimlerinden Kimmerler'in Kapadokya bölgesini de içine alan Orta Anadolu bölgesinde etkinliği adı geçen belgelerden yararlanılarak aydınlatılmaya çalışılmıştır, çünkü kendilerine ait yazılı belgelerine şimdiye kadar yapılan araştırmalarda rastlanamamıştır. Yazının yanında Kimmer ve diğer Atlı göçebe bozkır kavimlerinin yerleşik düzende kurulmuş şehir kalıntıları da henüz Anadolu da ortaya çıkarılmamıştır. Bunun en büyük sebebi göçebe çadır kültürünü yaşatmış olmalarından kaynaklanmış olmalıdır. Kimmerler'in Anadolu'ya girdikleri dönemlerde Anadolu'da varlığı ve etkinliği anlaşılan kavimler Doğudan Batıya doğru Urartular, Asurlular, Geç Hitit Şehir Devletleri, Frigyalılar ve Lidyalılar olarak sıralanmaktadır. Adı geçen kavimler hem birbirleriyle ilişkilerinde hem de Kimmerlerle ilişkilerinde yazılı ve arkeolojik delillerle aydınlatıcı bilgiler vermişlerdir. Urartuların Kimmerlerle baş edemeyerek onlarla antlaşma yaptıkları ve kendi topraklarından geçmelerine müsaade ederek Orta Anadolu'ya geçmelerini sağladıkları anlaşılmaktadır. Asurluların orta ve güney Anadolu'daki sömürgeleri olan küçük vasal devletler Kimmerler'in gelişiyile birlikte Asur hâkimiyetinden kurtulmak için Kimmer-Asur mücadelelerinden istifade ederek ve bazen Kimmerlerle birleşerek bazen de kendi aralarında ittifaklarla Asurlulara karşı mücadelelere başlamışlardır. Özellikle Kapadokya'daki Geç Hitit şehir devleti Tabal krallığı Kimmerlerle yoğun ilişki içinde olmuştur. Asurlular Kimmerler üzerine seferler yapmak üzere Orta Anadolu'ya gelmeleri ve orada Kralları yönetimindeki Kimmerlerle mücadeleler ettiklerini belirtmeleri burada Kralları yönetiminde teşkilatlı bir devletin varlığının anlaşılmasına vesile olmaktadır. Aynı zamanda Kimmerler'in Batıdaki, Frig ve Lidya krallıklarıyla mücadelelerinde de akınlarına Kapadokya bölgesini de içine alan Orta Anadolu'dan yapmış olmaları ve Lidyalıların Kimmerleri yendikten sonra Yurtları Kapadokya'ya onları sürmesi Kimmerler'in teşkilat merkezlerinin Kapadokya ve çevresi olduğunu göstermektedir. Kapadokya bölgesi şehirlerinden Kayseri, Niğde, Nevşehir ve çevresinde ele geçirilen Kimmerler ve İskitleri hatırlatacak İskit tipi ok uçları ve göçebe Türk sanatı olarak kabul edilen "İskit Hayvan Üslubu"nu hatırlatan süslemeli arkeolojik malzemelerin ortaya çıkarılması görüşlerimizi desteklemektedir. Türk kavimleri tarafından yaygın olarak kullanılan gömü geleneğindeki Tümülüs tipi mezarların Kimmerler'in etkin olduğu dönemleri içine alan tarihlerde yaygınlaşması da dikkate alınırsa atlı göçebe Türk kavimlerinden Kimmerler'in Orta Anadolu ve dolayısıyla Kapadokya bölgesindeki varlığı ve etkinliği kabul edilmelidir.

⁵⁵ Çoban, s.176,177

⁵⁶ Burhan Tezcan, "1969 Göllüdağ Kazısı", *Türk Arkeoloji Dergisi*, Sayı:30, Kültür Bakanlığı Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1992, s.1,4,5,8,11.

⁵⁷ Lorenzo D'Alfanzo, "Kınık Höyük", 29 Eylül 2 Ekim 2011de yapılan "Arkeolojik Buluntular Işığında Niğde Tarihi", adlı panelden, <http://www.nigdekulturizm.gov.tr/dosya/1-286554>.

⁵⁸ Çoban, s.173,174

Kaynakça

Akurgal Ekrem, *Anadolu Kültür Tarihi*, Tübitak Yayınları, 17. basım, Ankara 2005.

Bury J.B. (Edited By), "The Assyrian Empire", *The Cambridge Ancient History*, Volume III, Cambridge At The University Press, 1970. Cahill Nicholas, "Lydia Altın Mucize", *Arkeo Atlas*, Editör, Necmi Karul, 2012/01, İstanbul 2012.

Çilingiroğlu Altan, *Urartu Tarihi*, Ege Üni. Edebiyat Fakültesi Yay., Bornova-İzmir 1994.

Çoban Hacı, *Anadolu'da Kimmer-İskitler ve Orta Anadolu'daki İzleri*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens. Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman İlhami Durmuş, Afyonkarahisar 2013.

D'Alfanzo Lorenzo, "Kınık Höyük" , 29 Eylül 2 Ekim 2011de yapılan "Arkeolojik Buluntular Işığında Niğde Tarihi" ,adlı panelden, <http://www.nigdekulturuzm.gov.tr/dosya/1-286554>.

Demir Necati, "Türk Tarihinin Ve Kültürünün Kaynağı Olarak Kaya Üzeri Resimler (Petroglifler) Ve Yazılar, Rock Petroglyphs and Scripts As Source of Turcic History and Culture", *ZfWT, Zeitschrift für die Welt der Türken Journal of World of Turks*, Vol. 1, No.1, 2009.

Dönmez Şevket, "Demir Çağı'nı Anlamak, Anlatmak", *Türk Eski Çağ Bilimleri Enstitüsü Haberler*, Sa:30, Mayıs 2010, s.16.

Durmuş İlhami, *İskitler*, Akçağ Yayınları, 4. Baskı, Ankara 2012.

Durmuş İlhami, *İskitler(Sakalar)*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1993.

Durmuş İlhami, "Anadolu'da Kimmerler ve İskitler", *Belleten*, C.LXI, Sa.231, T.T.K. Basımevi, Ankara 1997.

Grakov B.N., *İskitler*, çev. D.Ahsen Batur, Selenge Yayınları, İstanbul, 2006.

Genz Hermann, "Kızılırmak Bölgesinde Demir Çağı-The Iron Age in the Kızılırmak Region", *Friglerin Gizemli Uygarlığı-The Mysterious Civilization of the Phrygians*, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2007.

Hasanov Zaur, *Çar İskitler*, Çev. İlyas Topsakal, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul 2009.

İplikçioğlu Bülent, *Eskiçağ Tarihinin Anahatları*, 2. baskı, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul 1994.

Kırzioğlu Fahrettin, "Gomer/Kimmerler'den Beri (M.Ö.680)Kayseri ve Çevresinde, Oğuz/Türkmen Kolundan Olmayan: Kıpçak, Bulgar, Khazar, Kamak, Kuman, Saper/Suvar Türklerinden Kalma Coğrafya Adları", *II.Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri* (16-17 Nisan 1998), Erciyes Üni., Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi Yayınları, Kayseri 1998.

Koca Salim, *Türk Kültürünün Temelleri-1*, Damla Neşriyat, İstanbul 1990.

Koca Salim, "Türklerin Göçleri ve Yayılmaları", *Türkler*, C.I, Yeni Türkiye Yay, Ankara 2002.

Koçak Özdemir, *Eski Çağ Tarihinde Sinop Başlangıçtan M.Ö.395 yılına Kadar*, İst. Üni., Sos. Bil. Enst. Eski Çağ Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Mehmet Özsait, İstanbul 1993.

Koçak Özdemir - Şahin H., "Eski çağ Tarihi Araştırmalarında Jeopolitiğin Önemi", *Anadolu Araştırmaları* Sa.16, İstanbul 2002. <http://www.iudergi.com/tr/index.php/anadolu/article/viewFile/1276/1274>.

Kurt Mehmet, "Asur Anadolu İlişkilerinde Kilikya Bölgesi", *Belleten*, C:LXX, S:257, Nisan 2006, Türk Tarih kurumu Yayınları, Ankara, 2006.

Luckenbill, Daniel David. *ARAB (Ancient Record of Assyria and Babylonia,)* Volume II,(LAR II,530),Greenwood Press, Publishers, New York 1968.

- McEvedy Colin, *İlk Çağ Tarih Atlası*, Çev. Ayşen Anadol, 3.basım, Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2010..
- Macqueen J.G., *Hititler ve Hitit Çağında Anadolu*, çev. Esra Davutoğlu, Arkadaş Yayınları, 2.baskı, Ankara 2009.
- Mandaloğlu Mehmet, *Doğu-Batı Kültürel etkileşiminde Orta Asya'dan Göçler (M.S.VI. yüzyıla Kadar)*, Gazi Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman İlhami Durmuş, Ankara 2011.
- Melyukova A.İ., “İskitler ve Sarmatlar”, çev. İsenbike Togan, *Erken İç Asya Tarihi*, Derleyen Denis Sinor, İletişim yayınları, 3.baskı, İstanbul 2002.
- Phillips E.D., “The Scythian Domination in Western Asia: Its Record in History, Scripture and Archaeology”, *World Archaeology*, Vol. 4, No. 2, Nomads (Oct., 1972), pp. 129-138, Published by: Taylor & Francis, Ltd. Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/123971>.
- Pullu Selim, *Tabal Bölgesi Tarihi (M.Ö. I. Binyılın İlk Yarısında Tabal Krallığının Siyasal ve Ekonomik Tarihi)* İstanbul Üni. Sos. Bil. Enst. Tarih Bilim Dalı, Eski Çağ Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman, Oktay Belli, İstanbul 2006.
- San Oya, *Demir Çağ ve Demir Çağ Öncesinde Anadolu'da Göçebelik ve Göçebe Sanatı*, Ege Üni., Sosyal Bil. Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman Altan Çilingiroğlu, İzmir 1998.
- Schwertheim E., *Antik Çağda Anadolu*, Çev. Nuran Batu, Kitap Yayınevi, 1.basım, İstanbul 2009.
- Sever Erol, *Asur Tarihi*, 3.baskı, Kaynak Yayınları, İstanbul 2008.
- Sevin Veli, “Frigler”, *Anadolu Uygarlıkları 2, Görsel Anadolu Tarihi Ansiklopedisi*, Görsel Yayınları, İstanbul 1982.
- Tansuğ Kadriye, “Kimmerlerin Anadolu'ya Girişleri ve M.Ö. VII. yüzyılda Asur Devletinin Anadolu ile Münasebetleri”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* Cilt: 7, Sa: 4, Ankara 1949.
- Tarhan M.Taner, *Eski Çağ'da Kimmerler Problemi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İ.Ü.Ed.Fak. Eski Çağ Tarihi Kürsüsü, İstanbul 1972.
- Tarhan M.Taner “Eski Çağda Kimmerler Problemi”, *VIII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri* (11-15 ekim 1976 Ank), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1979.
- Tarhan M.Taner, “Eski Anadolu Tarihinde Kimmerler”, *I. Araştırma Sonuçları Toplantısı Bildirileri*, (İstanbul 23-24 Mayıs 1983), Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara 1984.
- Tarhan M.Taner, “Ön Asya Dünyasında İlk Türkler Kimmerler ve İskitler”, *Türkler*, C.1, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002.
- Tarhan M.Taner, “Ön Asya Dünyasında İlk Türkler Kimmerler ve İskitler” *Genel Türk Tarihi Ansiklopedisi*, C.I. Ankara 2002.
- Tellioglu İbrahim, “Doğu Karadeniz Bölgesinin Türk Yurdu Haline Gelmesi Hakkında Bir Değerlendirme”, *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, Volum: 2, Spring 2007.
- Tezcan Burhan, “1969 Göllüdağ Kazısı”, *Türk Arkeoloji Dergisi*, Sayı:30, Kültür Bakanlığı Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1992.
- Üstüner Ali Cengiz, “Asur Devleti ve Uygarlığı”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S:134, Ekim 2001.
- Üstüner Ali Cengiz, “Bozkır Göçebelere Kimmerler ve İskitler”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 135, Ankara, Aralık 2001.